

אורות השבוע

כ"ד מרחשון תשס"ז

חיי שרה

גליון תורני
היוצא לאור ע"י
כולל זכרון שניאור



אור הלכה

בענין מתי מותר לינשא אחר פטירת אשתו ר"ל

הרב אפרים פרידמאן

אהבת הראשונה ומתוך כך יקניט את אשתו החדשה. והיינו, דלטעם הראשון חששו שמא ישא אחרת מיד וע"י כך ישכח לגמרי אשתו הראשונה, והוא דבר שאינו ראוי. ולשני טעמים האחרים, חששו אם ישא אחרת ועדיין זכרון הראשונה חזק בלבו, יוכל לצאת מזה תוצאות בלתי הגונות.

וכתבו התוספות שם, אליבא דכל שלשה טעמים אלו, דאין דין זה מדיני אבלות. דאבלות על אשתו אינה נמשכת אלא שלשים יום כמו על כל הקרובים חוץ מאביו ואמו. רק הוא תקנה שתיקנו חז"ל או משום כבוד אשתו הראשונה או עבור תקנת השניה. ונפקא מינה בזה, דהרי קי"ל בכל מקום "הלכתא כדברי המיקל באבלות". דהיינו, היכא שנחלקו תנאים או אמוראים באיזה דין בדיני אבלות בדרך כלל נוטים לפסוק כדברי המקילים. וא"כ הכא בפלוגתא דת"ק ורבנן שהבאנו למעלה אם מספיק להמתין שתי רגלים מלינשא או דבעי להמתין שלש, אם היה תקנה זו מדיני אבלות היה לנו לפסוק כשיטת רבי יהודה לקולא דדי בשתי רגלים, לזאת באו תוספות וגילו לנו שאין דין זה בכלל הלכות אבלות ואין להקל מטעם זה. ובטור (יו"ד סי' שצ"ב) כתב דגם הרמב"ם פסק כת"ק. והב"י (שם) כתב דכן משמע נמי דעת הרי"ף, וכן הוא בעוד ראשונים. אבל הרמב"ן בתורת האדם, ומובא נמי בטור ובב"י שם כתב דמסתברא לפסוק כרבי יהודה, דהלכתא כדברי המיקל באבלות. הרי דסבירא ליה להרמב"ן דדין זה מדיני אבלות הוא, ודלא כמו שכתבנו בשם התוספות. וכתב עוד הטור דכן נמי פסקו הרי"ף גאות והרא"ש. ולענין הלכה, כתב הב"י דכיון דהרמב"ם והרי"ף מסכימים לדעת אחת כן יש לנו לפסוק. וכן הוא בשולחן ערוך שם סעיף ב'.

והנה נשאל שאלה לפני הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל באיש אחד שמתה עליו אשתו ביום שלישי של חוה"מ פסח, ורוצה האיש ההוא לישא אשה אחרת ביום כ' אדר שני בשנה שאחריה, האם מותר לו לעשות כן או לא. וכדי לבוא לידי הכרעה בזה צריכים

בסדרא זו למדנו על הסתלקותה של שרה אמנו בחיי אברהם אבינו, וגם למדנו שאחר פטירתה לקח לו אברהם אבינו אשה אחרת.

והנה, מצינו בש"ס ופוסקים דינים מפורטים למי שמתה עליו אשתו ר"ל, מתי מותר לו לישא אחרת. ודינו משונה מכל שאר אבלים שרוצים לינשא. ונרחיב קצת את הדיבור בענין זה.

איתא במסכת מועד קטן (דף כג.) ת"ר כל שלשים יום לנישואין. (פרש"י, עד שלשים יום לאחר אבולו אינו יכול לישא אשה). מתה אשתו אסור לישא אחרת עד שיעברו עליו שלשה רגלים. רבי יהודה אומר רגל ראשון ושני אסור, שלישי מותר. ואם אין לו בנים מותר לישא לאלתר משום ביטול פריה ורביה. הניחה לו בנים קטנים מותר לישא לאלתר מפני פרנסתן. עד כאן לשון הברייתא.

וביאור הדברים, דבכל האבלים חוץ מאבל על אשתו, קי"ל דאחר שלשים יום מותר לישא אשה. ואפילו באבל על אביו ואמו, דלכמה דברים אבלותו נמשך י"ב חודש, וביניהם דאסור לו ליכנס לבית המשתה לשמוח עם מרעים, מ"מ לצורך נישואי עצמו לא החמירו אלא עד שלשים יום כמו בכל שאר אבלים ואחר זמן זה מותר לו לשוב ולינשא. אבל במתה אשתו הצריכו לו להמתין יותר עד שינשא שנית. ונחלקו בדבר ת"ק ורבי יהודה. לת"ק צריך להמתין עד שיעברו שלש רגלים, בין שהם קרובים זה לזה ובין רחוקים. ולר' יהודה אינו צריך להמתין אלא עד שיעברו שני רגלים.

והנה, כמה טעמים נאמרו בפוסקים לדין זה. התוס' (מו"ק שם ד"ה עד שיעברו) כתבו שלשה טעמים. א) שלא רצו שישא אחרת מיד וישכח אהבת הראשונה. ולכן הצריכוהו לשהות ג' רגלים, שהם זמני שמחה, בלי אשתו, כדי שירגיש היטב העדרה ולא תשתכח מלבו מיד. ב) שחששו שמא ישא אחרת מיד ועדיין זכרון הראשונה חם בלבו, ויהיו "שתי דעות במטה". ג) אם ישא אחרת מיד ויזדמן קטטה בינו לבניה, שמא יזכור

אורות השבוע

כ"ד מרחשון תשס"ז

חיי שרה

גליון תורני
היוצא לאור ע"י
כולל זכרון שניאור



אור הלכה

בענין מתי מותר לינשא אחר פטירת אשתו ר"ל

הרב אפרים פרידמאן

אהבת הראשונה ומתוך כך יקניט את אשתו החדשה. והיינו, דלטעם הראשון חששו שמא ישא אחרת מיד וע"י כך ישכח לגמרי אשתו הראשונה, והוא דבר שאינו ראוי. ולשני טעמים האחרים, חששו אם ישא אחרת ועדיין זכרון הראשונה חזק בלבו, יוכל לצאת מזה תוצאות בלתי הגונות.

וכתבו התוספות שם, אליבא דכל שלשה טעמים אלו, דאין דין זה מדיני אבלות. דאבלות על אשתו אינה נמשכת אלא שלשים יום כמו על כל הקרובים חוץ מאביו ואמו. רק הוא תקנה שתיקנו חז"ל או משום כבוד אשתו הראשונה או עבור תקנת השניה. ונפקא מינה בזה, דהרי קי"ל בכל מקום "הלכתא כדברי המיקל באבלות". דהיינו, היכא שנחלקו תנאים או אמוראים באיזה דין בדיני אבלות בדרך כלל נוטים לפסוק כדברי המקילים. וא"כ הכא בפלוגתא דת"ק ורבנן שהבאנו למעלה אם מספיק להמתין שתי רגלים מלינשא או דבעי להמתין שלש, אם היה תקנה זו מדיני אבלות היה לנו לפסוק כשיטת רבי יהודה לקולא דדי בשתי רגלים, לזאת באו תוספות וגילו לנו שאין דין זה בכלל הלכות אבלות ואין להקל מטעם זה. ובטור (יו"ד סי' שצ"ב) כתב דגם הרמב"ם פסק כת"ק. והב"י (שם) כתב דכן משמע נמי דעת הרי"ף, וכן הוא בעוד ראשונים. אבל הרמב"ן בתורת האדם, ומובא נמי בטור ובב"י שם כתב דמסתברא לפסוק כרבי יהודה, דהלכתא כדברי המיקל באבלות. הרי דסבירא ליה להרמב"ן דדין זה מדיני אבלות הוא, ודלא כמו שכתבנו בשם התוספות. וכתב עוד הטור דכן נמי פסקו הרי"ף גאות והרא"ש. ולענין הלכה, כתב הב"י דכיון דהרמב"ם והרי"ף מסכימים לדעת אחת כן יש לנו לפסוק. וכן הוא בשולחן ערוך שם סעיף ב'.

והנה נשאל שאלה לפני הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל באיש אחד שמתה עליו אשתו ביום שלישי של חוה"מ פסח, ורוצה האיש ההוא לישא אשה אחרת ביום כ' אדר שני בשנה שאחריה, האם מותר לו לעשות כן או לא. וכדי לבוא לידי הכרעה בזה צריכים

בסדרא זו למדנו על הסתלקותה של שרה אמנו בחיי אברהם אבינו, וגם למדנו שאחר פטירתה לקח לו אברהם אבינו אשה אחרת.

והנה, מצינו בש"ס ופוסקים דינים מפורטים למי שמתה עליו אשתו ר"ל, מתי מותר לו לישא אחרת. ודינו משונה מכל שאר אבלים שרוצים לינשא. ונרחיב קצת את הדיבור בענין זה.

איתא במסכת מועד קטן (דף כג.) ת"ר כל שלשים יום לנישואין. (פרש"י, עד שלשים יום לאחר אבולו אינו יכול לישא אשה). מתה אשתו אסור לישא אחרת עד שיעברו עליו שלשה רגלים. רבי יהודה אומר רגל ראשון ושני אסור, שלישי מותר. ואם אין לו בנים מותר לישא לאלתר משום ביטול פריה ורביה. הניחה לו בנים קטנים מותר לישא לאלתר מפני פרנסתן. עד כאן לשון הברייתא.

וביאור הדברים, דבכל האבלים חוץ מאבל על אשתו, קי"ל דאחר שלשים יום מותר לישא אשה. ואפילו באבל על אביו ואמו, דלכמה דברים אבלותו נמשך י"ב חודש, וביניהם דאסור לו ליכנס לבית המשתה לשמוח עם מרעים, מ"מ לצורך נישואי עצמו לא החמירו אלא עד שלשים יום כמו בכל שאר אבלים ואחר זמן זה מותר לו לשוב ולינשא. אבל במתה אשתו הצריכו לו להמתין יותר עד שינשא שנית. ונחלקו בדבר ת"ק ורבי יהודה. לת"ק צריך להמתין עד שיעברו שלש רגלים, בין שהם קרובים זה לזה ובין רחוקים. ולר' יהודה אינו צריך להמתין אלא עד שיעברו שני רגלים.

והנה, כמה טעמים נאמרו בפוסקים לדין זה. התוס' (מו"ק שם ד"ה עד שיעברו) כתבו שלשה טעמים. א) שלא רצו שישא אחרת מיד וישכח אהבת הראשונה. ולכן הצריכוהו לשהות ג' רגלים, שהם זמני שמחה, בלי אשתו, כדי שירגיש היטב העדרה ולא תשתכח מלבו מיד. ב) שחששו שמא ישא אחרת מיד ועדיין זכרון הראשונה חם בלבו, ויהיו "שתי דעות במטה". ג) אם ישא אחרת מיד ויזדמן קטטה בינו לבניה, שמא יזכור

אורות השבוע

כ"ד מרחשון תשס"ז

חיי שרה

גליון תורני
היוצא לאור ע"י
כולל זכרון שניאור



אור הלכה

בענין מתי מותר לינשא אחר פטירת אשתו ר"ל

הרב אפרים פרידמאן

אהבת הראשונה ומתוך כך יקניט את אשתו החדשה. והיינו, דלטעם הראשון חששו שמא ישא אחרת מיד וע"י כך ישכח לגמרי אשתו הראשונה, והוא דבר שאינו ראוי. ולשני טעמים האחרים, חששו אם ישא אחרת ועדיין זכרון הראשונה חזק בלבו, יוכל לצאת מזה תוצאות בלתי הגונות.

וכתבו התוספות שם, אליבא דכל שלשה טעמים אלו, דאין דין זה מדיני אבלות. דאבלות על אשתו אינה נמשכת אלא שלשים יום כמו על כל הקרובים חוץ מאביו ואמו. רק הוא תקנה שתיקנו חז"ל או משום כבוד אשתו הראשונה או עבור תקנת השניה. ונפקא מינה בזה, דהרי קי"ל בכל מקום "הלכתא כדברי המיקל באבלות". דהיינו, היכא שנחלקו תנאים או אמוראים באיזה דין בדיני אבלות בדרך כלל נוטים לפסוק כדברי המקילים. וא"כ הכא בפלוגתא דת"ק ורבנן שהבאנו למעלה אם מספיק להמתין שתי רגלים מלינשא או דבעי להמתין שלש, אם היה תקנה זו מדיני אבלות היה לנו לפסוק כשיטת רבי יהודה לקולא דדי בשתי רגלים, לזאת באו תוספות וגילו לנו שאין דין זה בכלל הלכות אבלות ואין להקל מטעם זה. ובטור (יו"ד סי' שצ"ב) כתב דגם הרמב"ם פסק כת"ק. והב"י (שם) כתב דכן משמע נמי דעת הרי"ף, וכן הוא בעוד ראשונים. אבל הרמב"ן בתורת האדם, ומובא נמי בטור ובב"י שם כתב דמסתברא לפסוק כרבי יהודה, דהלכתא כדברי המיקל באבלות. הרי דסבירא ליה להרמב"ן דדין זה מדיני אבלות הוא, ודלא כמו שכתבנו בשם התוספות. וכתב עוד הטור דכן נמי פסקו הרי"ף גאות והרא"ש. ולענין הלכה, כתב הב"י דכיון דהרמב"ם והרי"ף מסכימים לדעת אחת כן יש לנו לפסוק. וכן הוא בשולחן ערוך שם סעיף ב'.

והנה נשאל שאלה לפני הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל באיש אחד שמתה עליו אשתו ביום שלישי של חוה"מ פסח, ורוצה האיש ההוא לישא אשה אחרת ביום כ' אדר שני בשנה שאחריה, האם מותר לו לעשות כן או לא. וכדי לבוא לידי הכרעה בזה צריכים

בסדרא זו למדנו על הסתלקותה של שרה אמנו בחיי אברהם אבינו, וגם למדנו שאחר פטירתה לקח לו אברהם אבינו אשה אחרת.

והנה, מצינו בש"ס ופוסקים דינים מפורטים למי שמתה עליו אשתו ר"ל, מתי מותר לו לישא אחרת. ודינו משונה מכל שאר אבלים שרוצים לינשא. ונרחיב קצת את הדיבור בענין זה.

איתא במסכת מועד קטן (דף כג.) ת"ר כל שלשים יום לנישואין. (פרש"י, עד שלשים יום לאחר אבולו אינו יכול לישא אשה). מתה אשתו אסור לישא אחרת עד שיעברו עליו שלשה רגלים. רבי יהודה אומר רגל ראשון ושני אסור, שלישי מותר. ואם אין לו בנים מותר לישא לאלתר משום ביטול פריה ורביה. הניחה לו בנים קטנים מותר לישא לאלתר מפני פרנסתו. עד כאן לשון הברייתא.

וביאור הדברים, דבכל האבלים חוץ מאבל על אשתו, קי"ל דאחר שלשים יום מותר לישא אשה. ואפילו באבל על אביו ואמו, דלכמה דברים אבלותו נמשך י"ב חודש, וביניהם דאסור לו ליכנס לבית המשתה לשמוח עם מרעים, מ"מ לצורך נישואי עצמו לא החמירו אלא עד שלשים יום כמו בכל שאר אבלים ואחר זמן זה מותר לו לשוב ולינשא. אבל במתה אשתו הצריכו לו להמתין יותר עד שינשא שנית. ונחלקו בדבר ת"ק ורבי יהודה. לת"ק צריך להמתין עד שיעברו שלש רגלים, בין שהם קרובים זה לזה ובין רחוקים. ולר' יהודה אינו צריך להמתין אלא עד שיעברו שני רגלים.

והנה, כמה טעמים נאמרו בפוסקים לדין זה. התוס' (מו"ק שם ד"ה עד שיעברו) כתבו שלשה טעמים. א) שלא רצו שישא אחרת מיד וישכח אהבת הראשונה. ולכן הצריכוהו לשהות ג' רגלים, שהם זמני שמחה, בלי אשתו, כדי שירגיש היטב העדרה ולא תשתכח מלבו מיד. ב) שחששו שמא ישא אחרת מיד ועדיין זכרון הראשונה חם בלבו, ויהיו "שתי דעות במטה" (ג) אם ישא אחרת מיד ויזדמן קטטה בינו לבניה, שמא יזכור

החת"ס שם בשמו. ואילו לענין הספק השלישי שכתבנו, מצינו בדברי האחרונים שכתבו דודאי כדאי הם דברי הרמב"ן ודעימיה שפסקו כר' יהודה לצרף לקולא במקום שיש עוד צדדי היתר.

וחוץ מכל זה, יש עוד סברא אחרת שטען הגרע"א כאן ומשמע (מתשובת החת"ס הנ"ל) שזהו העיקר אצלו. והוא, דבנידון שאלה זו, אף דלא עברו עדיין שלש רגלים (אם לא נצרף ר"ה ויו"כ וגם לא שמע"צ), מ"מ הרי עברו י"ב חודש מיום פטירת האשה. וא"כ מסתברא לומר שמה שהצריכו חז"ל שלש רגלים הוא להתיר לו לינשא קודם י"ב חודש. אבל כשעברו י"ב חודש מסתבר דזה מספיק אף דג' רגלים עדיין לא עברו. ולסברא זו הסכים נמי החת"ס, ובפרט אליבא דשיטת הרמב"ן דהלכות אבלות שנו כאן. ולכן, על פי הצדדים הנ"ל, הסכימו הגרע"א והחת"ס דיש להתיר לאיש לישא אשה ביום כ' אדר שני, שהוא אחרי עבור י"ב חודש מפטירת אשתו הראשונה בחוה"מ פסח. (ועיין עוד בפנים בתשובת חת"ס שגם דן לצרף את חג הפסח שעבר, כיון שהאשה נפטרה בתוך ימי הרגל.)

למסקנא נציין דמבואר בשו"ע ובפוסקים דיש כמה אופנים שמתירים למי שמתה אשתו לישא אחרת קודם ג' רגלים, ככל שאר אבלים, כגון שלא קיים עדיין פריה ורביה, או שיש לו בנים קטנים וצריך אשה לגדלם, או שהוא זקוק לאשה לעזור. ועי' בפנים בפרטי הדברים.

אנו לברר כמה נקודות. א) מה שאמרו חז"ל דצריך להמתין עד שיעברו שלש רגלים, האם הכוונה רגלים דוקא או שמא אפילו ראש השנה ויום כיפור נמי כרגלים חשיבי לענין זה. ב) האם שמיני עצרת נחשב כרגל בפני עצמה לענין זה. ג) אף שהשו"ע פוסק לדינא כת"ק דבעינן שלש רגלים, האם אפשר לצרף עכ"פ דעת הסוברים כרבי יהודה לשאר ספיקות ולהתיר אחר שתי רגלים.

והנה, לענין הספק הראשון, באמת כבר כתב המחבר להדיא דראש השנה ויו"כ אינם חשובים כרגלים לענין זה. אולם בט"ז סק"ג הביא דדעת האגודה הוא דהם מצטרפין לחשבון כרגלים. וכתב החת"ס סופר (חיו"ד סימן ש"נ) דלפי הסוברים דמדיני אבלות הוא שצריך להמתין ג' רגלים (כדעת הרמב"ן הנ"ל) ודאי מסתבר דר"ה ויו"כ מצטרפין. שהרי מצינו לענין הדין שהרגל מבטל את ימי השבעה כשחל בתוכם, דבין ר"ה ובין יו"כ חשיבי גם הם כרגלים. ואם לגבי עיקר אבלות דשבעה כרגל הם, כל שכן לענין נידון דידן. ואף להסוברים כשיטת תוספות שאין זה מדיני אבלות, עדיין יש מקום להחשיבם כרגלים, כדביאר החת"ס שם.

ולענין הספק השני, דעת הדגול מרבבה דשמיני עצרת חשוב כרגל בפני עצמה לענין זה ומצטרף לחשבון - וא"כ בנידון שאלה דידן, אפילו אם לא נצרף את הימים הנוראים כבר יש ג' רגלים, שהם שבועות, סוכות, ושמיני עצרת. אולם דעת הגרע"א ז"ל דאין שמע"צ כרגל בפני עצמה לענין זה, כמו שמביא

הרב פרידמאן מבוגרי הכולל, והוא המורה הוראה לביהמ"ד מקור חיים, ומחברי הכולל לחושן משפט אשר בביהמ"ד עדת ישרון.

אור מקרא

"ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת וגו'"

הרב יוסף לנדא

שיעשה הנסיון דוקא בהשקיית המים וידע מזה שרבקה בת זוגו, וא"כ יציאת רבקה הוא הסיבה, ודיבור של אליעזר הוא המסובב. וא"כ נפרש הכתוב שתיבת "ויהי" קאי על דיבורו של אליעזר, שזהו מה שהי', ואינו קאי על יציאת רבקה, ו"הוא טרם לדבר" הוא רק מראה מקום הזמן, אלא הכתוב מספר שדיבורו של אליעזר הוא מה שהי', שמהשם יצא הדבר, וכנ"ל.

הקשה המשך חכמה, דלפי חוקי הלשון והדקדוק הי צריך לומר "ויהי טרם כלה הוא לדבר" וגו'. וביאר, דלפי הנראה תפילתו ובקשתו של אליעזר הוא הסיבה, "והנה רבקה יוצאת וכדה על שכמה" הוא המסובב, דהיינו שתפילתו של אליעזר הוא הגורם שרבקה יוצאת וגו'. וכתב המשך חכמה שהאמת אינו כן, אלא הקב"ה רצה להראות שרבקה בת זוגו של יצחק, ולכן שם הדברים בדעתו ובפיו של אליעזר

הרב לנדא מבוגרי הכולל.

החת"ס שם בשמו. ואילו לענין הספק השלישי שכתבנו, מצינו בדברי האחרונים שכתבו דודאי כדאי הם דברי הרמב"ן ודעימיה שפסקו כר' יהודה לצרף לקולא במקום שיש עוד צדדי היתר.

וחוץ מכל זה, יש עוד סברא אחרת שטען הגרע"א כאן ומשמע (מתשובת החת"ס הנ"ל) שזהו העיקר אצלו. והוא, דבנידון שאלה זו, אף דלא עברו עדיין שלש רגלים (אם לא נצרף ר"ה ויו"כ וגם לא שמע"צ), מ"מ הרי עברו י"ב חודש מיום פטירת האשה. וא"כ מסתברא לומר שמה שהצריכו חז"ל שלש רגלים הוא להתיר לו לינשא קודם י"ב חודש. אבל כשעברו י"ב חודש מסתבר דזה מספיק אף דג' רגלים עדיין לא עברו. ולסברא זו הסכים נמי החת"ס, ובפרט אליבא דשיטת הרמב"ן דהלכות אבלות שנו כאן. ולכן, על פי הצדדים הנ"ל, הסכימו הגרע"א והחת"ס דיש להתיר לאיש לישא אשה ביום כ' אדר שני, שהוא אחרי עבור י"ב חודש מפטירת אשתו הראשונה בחוה"מ פסח. (ועיין עוד בפנים בתשובת חת"ס שגם דן לצרף את חג הפסח שעבר, כיון שהאשה נפטרה בתוך ימי הרגל.)

למסקנא נציין דמבואר בשו"ע ובפוסקים דיש כמה אופנים שמתירים למי שמתה אשתו לישא אחרת קודם ג' רגלים, ככל שאר אבלים, כגון שלא קיים עדיין פריה ורביה, או שיש לו בנים קטנים וצריך אשה לגדלם, או שהוא זקוק לאשה לעזור. ועי' בפנים בפרטי הדברים.

אנו לברר כמה נקודות. א) מה שאמרו חז"ל דצריך להמתין עד שיעברו שלש רגלים, האם הכוונה רגלים דוקא או שמא אפילו ראש השנה ויום כיפור נמי כרגלים חשיבי לענין זה. ב) האם שמיני עצרת נחשב כרגל בפני עצמה לענין זה. ג) אף שהשו"ע פוסק לדינא כת"ק דבעינן שלש רגלים, האם אפשר לצרף עכ"פ דעת הסוברים כרבי יהודה לשאר ספיקות ולהתיר אחר שתי רגלים.

והנה, לענין הספק הראשון, באמת כבר כתב המחבר להדיא דראש השנה ויו"כ אינם חשובים כרגלים לענין זה. אולם בט"ז סק"ג הביא דדעת האגודה הוא דהם מצטרפין לחשבון כרגלים. וכתב החת"ס סופר (חיו"ד סימן ש"נ) דלפי הסוברים דמדיני אבלות הוא שצריך להמתין ג' רגלים (כדעת הרמב"ן הנ"ל) ודאי מסתבר דר"ה ויו"כ מצטרפין. שהרי מצינו לענין הדין שהרגל מבטל את ימי השבעה כשחל בתוכם, דבין ר"ה ובין יו"כ חשיבי גם הם כרגלים. ואם לגבי עיקר אבלות דשבעה כרגל הם, כל שכן לענין נידון דידן. ואף להסוברים כשיטת תוספות שאין זה מדיני אבלות, עדיין יש מקום להחשיבם כרגלים, כדביאר החת"ס שם.

ולענין הספק השני, דעת הדגול מרבבה דשמיני עצרת חשוב כרגל בפני עצמה לענין זה ומצטרף לחשבון – וא"כ בנידון שאלה דידן, אפילו אם לא נצרף את הימים הנוראים כבר יש ג' רגלים, שהם שבועות, סוכות, ושמיני עצרת. אולם דעת הגרע"א ז"ל דאין שמע"צ כרגל בפני עצמה לענין זה, כמו שמביא

הרב פרידמאן מבוגרי הכולל, והוא המורה הוראה לביהמ"ד מקור חיים, ומחברי הכולל לחושן משפט אשר בביהמ"ד עדת ישרון.

אור מקרא

"ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת וגו'"

הרב יוסף לנדא

שיעשה הנסיון דוקא בהשקיית המים וידע מזה שרבקה בת זוגו, וא"כ יציאת רבקה הוא הסיבה, ודיבור של אליעזר הוא המסובב. וא"כ נפרש הכתוב שתיבת "ויהי" קאי על דיבורו של אליעזר, שזהו מה שהי', ואינו קאי על יציאת רבקה, ו"הוא טרם לדבר" הוא רק מראה מקום הזמן, אלא הכתוב מספר שדיבורו של אליעזר הוא מה שהי', שמהשם יצא הדבר, וכנ"ל.

הקשה המשך חכמה, דלפי חוקי הלשון והדקדוק הי צריך לומר "ויהי טרם כלה הוא לדבר" וגו'. וביאר, דלפי הנראה תפילתו ובקשתו של אליעזר הוא הסיבה, "והנה רבקה יוצאת וכדה על שכמה" הוא המסובב, דהיינו שתפילתו של אליעזר הוא הגורם שרבקה יוצאת וגו'. וכתב המשך חכמה שהאמת אינו כן, אלא הקב"ה רצה להראות שרבקה בת זוגו של יצחק, ולכן שם הדברים בדעתו ובפיו של אליעזר

הרב לנדא מבוגרי הכולל.

החת"ס שם בשמו. ואילו לענין הספק השלישי שכתבנו, מצינו בדברי האחרונים שכתבו דודאי כדאי הם דברי הרמב"ן ודעימיה שפסקו כר' יהודה לצרף לקולא במקום שיש עוד צדדי היתר.

וחוץ מכל זה, יש עוד סברא אחרת שטען הגרע"א כאן ומשמע (מתשובת החת"ס הנ"ל) שזהו העיקר אצלו. והוא, דבנידון שאלה זו, אף דלא עברו עדיין שלש רגלים (אם לא נצרף ר"ה ויו"כ וגם לא שמע"צ), מ"מ הרי עברו י"ב חודש מיום פטירת האשה. וא"כ מסתברא לומר שמה שהצריכו חז"ל שלש רגלים הוא להתיר לו לינשא קודם י"ב חודש. אבל כשעברו י"ב חודש מסתבר דזה מספיק אף דג' רגלים עדיין לא עברו. ולסברא זו הסכים נמי החת"ס, ובפרט אליבא דשיטת הרמב"ן דהלכות אבלות שנו כאן. ולכן, על פי הצדדים הנ"ל, הסכימו הגרע"א והחת"ס דיש להתיר לאיש לישא אשה ביום כ' אדר שני, שהוא אחרי עבור י"ב חודש מפטירת אשתו הראשונה בחוה"מ פסח. (ועיין עוד בפנים בתשובת חת"ס שגם דן לצרף את חג הפסח שעבר, כיון שהאשה נפטרה בתוך ימי הרגל).

למסקנא נציין דמבואר בשו"ע ובפוסקים דיש כמה אופנים שמתירים למי שמתה אשתו לישא אחרת קודם ג' רגלים, ככל שאר אבלים, כגון שלא קיים עדיין פריה ורביה, או שיש לו בנים קטנים וצריך אשה לגדלם, או שהוא זקוק לאשה לעזור. ועי' בפנים בפרטי הדברים.

אנו לברר כמה נקודות. א) מה שאמרו חז"ל דצריך להמתין עד שיעברו שלש רגלים, האם הכוונה רגלים דוקא או שמא אפילו ראש השנה ויום כיפור נמי כרגלים חשיבי לענין זה. ב) האם שמיני עצרת נחשב כרגל בפני עצמה לענין זה. ג) אף שהשו"ע פוסק לדינא כת"ק דבעינן שלש רגלים, האם אפשר לצרף עכ"פ דעת הסוברים כרבי יהודה לשאר ספיקות ולהתיר אחר שתי רגלים.

והנה, לענין הספק הראשון, באמת כבר כתב המחבר להדיא דראש השנה ויו"כ אינם חשובים כרגלים לענין זה. אולם בט"ז סק"ג הביא דדעת האגודה הוא דהם מצטרפין לחשבון כרגלים. וכתב החתם סופר (חיו"ד סימן ש"נ) דלפי הסוברים דמדיני אבלות הוא שצריך להמתין ג' רגלים (כדעת הרמב"ן הנ"ל) ודאי מסתבר דר"ה ויו"כ מצטרפין. שהרי מצינו לענין הדין שהרגל מבטל את ימי השבעה כשחל בתוכם, דבין ר"ה ובין יו"כ חשיבי גם הם כרגלים. ואם לגבי עיקר אבלות דשבעה כרגל הם, כל שכן לענין נידון דידן. ואף להסוברים כשיטת תוספות שאין זה מדיני אבלות, עדיין יש מקום להחשיבם כרגלים, כדביאר החת"ס שם.

ולענין הספק השני, דעת הדגול מרבבה דשמיני עצרת חשוב כרגל בפני עצמה לענין זה ומצטרף לחשבון - וא"כ בנידון שאלה דידן, אפילו אם לא נצרף את הימים הנוראים כבר יש ג' רגלים, שהם שבועות, סוכות, ושמיני עצרת. אולם דעת הגרע"א ז"ל דאין שמע"צ כרגל בפני עצמה לענין זה, כמו שמביא

הרב פרידמאן מבוגרי הכולל, והוא המורה הוראה לביהמ"ד מקור חיים, ומחברי הכולל לחושן משפט אשר בביהמ"ד עדת ישרון.

אור מקרא

"ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת וגו'"

הרב יוסף לנדא

שיעשה הנסיון דוקא בהשקיית המים וידע מזה שרבקה בת זוגו, וא"כ יציאת רבקה הוא הסיבה, ודיבור של אליעזר הוא המסובב. וא"כ נפרש הכתוב שתיבת "ויהי" קאי על דיבורו של אליעזר, שזהו מה שהי', ואינו קאי על יציאת רבקה, ו"הוא טרם לדבר" הוא רק מראה מקום הזמן, אלא הכתוב מספר שדיבורו של אליעזר הוא מה שהי', שמהשם יצא הדבר, וכנ"ל.

הקשה המשך חכמה, דלפי חוקי הלשון והדקדוק הי צריך לומר "ויהי טרם כלה הוא לדבר" וגו'. וביאר, דלפי הנראה תפילתו ובקשתו של אליעזר הוא הסיבה, "והנה רבקה יוצאת וכדה על שכמה" הוא המסובב, דהיינו שתפילתו של אליעזר הוא הגורם שרבקה יוצאת וגו'. וכתב המשך חכמה שהאמת אינו כן, אלא הקב"ה רצה להראות שרבקה בת זוגו של יצחק, ולכן שם הדברים בדעתו ובפיו של אליעזר

הרב לנדא מבוגרי הכולל.